

کیمیا گری

۳

ادبیات کیمیائی

شاید قدیمی ترین کتابی که راجع بکیمیا نوشته شده یا پیروس ابرس ۱ است که در سال ۱۸۶۲ میلادی در تب مصر کشف گردیده است. این کتاب فعلا در دانشگاه ایبزیك موجود میباشد و طوماری است از یا پیروس که روی آن بخط « هیرانیک » یعنی خط کهنه مصری که قسمی هیروگلیفی است تقریباً در حدود ۱۵۵۰ قبل از میلاد نوشته شده ولی قسمتهائی از آن ممکن است بیست قرن پیش از آن نوشته شده باشد. این کتاب قسمت اعظمش نسخه های طمی است و « ارس » ادعا مَر کرد که کتاب وی یکی از کتب قدیمه مصر و منسوب به « هرمس » ۲ یا « نت » ۳ میباشد. فریب ۸۱۱ نسخه در این کتاب داده شده که اغلب دردهارا ذکر نموده است. پس از این کتاب لوحه های بابل است که در کتابخانه « آشور بان بیل » پادشاه آشور در قرن هفتم قبل از میلاد موجود بوده است و بیشتر مربوط به عملیات شیمیائی و طرز تهیه فلز و شیشه می باشد. عام شیمی اصطلاحات زیادی از تب مذکور گرفته که بعضی از آنها هنوز هم رایج است، از قبیل « الكل » که از « کحل » ۴ (بمعنی سرمه) و « نفت » که از « نیتو » ۵ و « سندروس » (زردیخ قرمز) که از « سند وارفو » ۶ گرفته شده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

قدیمی ترین کتابی که در چین صرفاً راجع به کیمیا نوشته شده « نسان تینگ چی » ۸ است که فیلسوف تانویی معروف یعنی « وی و بانگ » ۹ آنرا در سال ۱۴۲ میلادی نوشته است.

قدیمی ترین کتاب راجع بکیمیا گری یونان و مغرب زمین دو نسخه یا پیروس است که در « لیدن » ۱۰ و استکهلم موجود و متعلق بقرن اول یا دوم میلادی است. گویند چون « دیو کلسین » ۱۱ امپراطور روم مخالف با کیمیا گری بوده در سال ۲۹۲ میلادی به رومیان فرمان داد که کلیه ادبیات کیمیائی را در مصر نابود کنند.

Hieratic - ۲	Papyrus Ebers - ۱
Thoth - ۳	Hermes - ۴
Naptu - ۶	Guhlu - ۵
Ts'an Ting ch'i - ۸	Sindu Arqu - ۷
Diocletian - ۱۱	Leyden - ۱۰
	Wei Po-yang - ۹

کتاب دیگری که از کیمیاگران باقی مانده بیشترشان رو نوشت ها و استنساخ هایی از نسخه های قدیمه بوده و قدیمی ترین آنها نسخه « سن مرقس » ۱ اهل ونیس است که متعلق به قرن دهم یا یازدهم میباشد. نسخه های موجود دیگر متعلق به قرن شانزدهم و هفدهم می باشد و در « کتابخانه ملی پاریس » ۲ و سایر کتابخانه های اروپا موجود است اولین شخصی که این کتاب را ترجمه نموده و مورد مطالعه قرار داد « مارسلین برتلوت » ۳ است که در سالهای ۱۸۸۵ و ۱۸۸۸ و ۱۸۹۳ کتبی را جمع به این قسمت منتشر ساخت. اصل این کتاب ظاهراً مابین قرن اول و هفتم میلادی در مصر نوشته شده و بعضی از آنها متعلق به نویسندگان موق و معروفی است ولی بعضی دیگر منسوب به « هرمس » « ایزس » ۴ « دموکریتوس » ۵ « موسی » و مریم یهودیه و کیمیاگران دیگر بوده و احتمال دارد برای نصریح صحت مندرجات آنها باین اشخاص منسوب نموده اند.

معروف ترین نویسندگان اولیه یونانی که آثار کیمیائی از خود باقی گذارده اند عبارتند از دموکریتوس کاذب (قرن اول یا دوم میلادی) ؛ « سینسیوس » ۶ (قرن دوم با سوم) ؛ « زوزیموس » (قرن سوم یا چهارم) ؛ « اولیبودوروس » ۷ (قرن پنجم یا ششم) و « استفانوس » ۸ (قرن هفتم) .

نسخه های زیادی از کتب کیمیائی عربی ، سوری و فارسی متعلق به قرن هشتم میلادی و بعد از آن در کتابخانه های بزرگ عالم موجود است و هر روزه هم نسخه های تازه ای پیدا می شود . یعنی در حدود ۶۵۰ میلادی که دوره اسکندریه از بین رفته و اسلام شیع بافت ؛ در ایران و سوریه کتب زیادی را جمع به علوم مختلفه از قبیل کیمیاء کبری ریاضی ؛ طب ؛ فلسفه و غیره ترجمه و انتشار یافت . در مابین قرن هشتم و سیزدهم مدارس زرکی در بغداد ، دمشق ؛ قرطبه ؛ تولدو و سایر مراکز اسلامی وجود داشت . برود زمان ترجمه آثار یونانی از پیشرفت و نویسندگانی مانند جابر ؛ رازی ایرانی و ابن سینا آثاری از خود گذاشتند که بعداً این آثار زبان لاتینی ترجمه شده و بسیاری از معلومات علمی اعراب و یونانی ها به غرب زمین رسید .

قرن دوازدهم دوره ترجمه کتب از زبان عربی بوده و در قرن سیزدهم این آثار ترجمه شده در دائره المعارف ها ضبط و مندرج گردید .

در اینجا مناسبت دارد که سیزده دستور هرمس مصری را ذکر نمائیم . این دستورها یا اوامر و با وصایای سیزده گانه در غالب کتب کیمیائی قرون وسطی مندرج و اشارات زیادی بدان شده و در روی « لوحه زمردین » منقور است :

Bibliothèque Nationale - ۲	St. Marh - ۱
Isis - ۳	Marcellin Berthelot - ۴
Synesius - ۶	Democritus - ۵
Stephanus - ۸	Olympiodorus - ۷

- ۱ - من (یعنی هرمنس) سخنان افسانه آموز نمیگویم ؛ بلکه آنچه محقق و صبیح است میگویم .
- ۲ - آنچه در یابین است مانند آنچه در بالاست می باشد و آنچه در بالاست همچون آنچه در یابین هست و برای انجام معجزات يك چیز است .
- ۳ - و چون همه چیز ها از يك « کلمه » يك وجود آفریده شده ، پس همه چیز ها بوسیله جرح و تعدیل از يك چیز وجود آمده .
- ۴ - پدرش خورشید و مادرش ماه است ؛ باد آنرا در شکمش حمل میکند بر سناش زمین است .
- ۵ - او پدر تکامل است در سراسر زمین .
- ۶ - قوتش سخت است اگر بخاک تبدیل یابد .
- ۷ - خاک را از آتش جدا کن ؛ و لطیف را از کثیف ؛ و با احتیاط و قضاوت رفتار نما .
- ۸ - با کاملترین عقل از زمین به آسمان صعود کن و باز زمین فرود آی و نوازی چیز های اعلی و چیز های اسفل را هم متحد ساز . بدینگونه جلال تمام جهان را بدست خواهی آورد و تاریکی خیلی از تو دور خواهد یزید .
- ۹ - این کار بیش از حد طاقت حاجت به طاقت دارد ؛ زیرا بر هر چیز لطیفی فایده می آید و می تواند بر هر جامدی نفوذ یابد .
- ۱۰ - بدینسان جهان تشکیل یافت .
- ۱۱ - ازینرو عجایب پیش می آید و این عجایب در اینجا تاسیس گردیده است .
- ۱۲ - پس من « هرمنس تریس مجیستوس » خوانده شده ام ، و دارای سه سمت فلسفه تمام جهان هستم .
- ۱۳ - آنچه میخواستم راجع به عملیات آفتاب بگویم ؛ کامل شده است

آراستن سرو ز پیراستن است

کی عیب سر زلف بت از کاستن است چه جای بغم نشستن و خاستن است
روز طرب و نشاط و می خواستن است کاراستن سرو ز پیراستن است
عنصری